

Foto de portada: Roger Ruppman, *El Centre*.

Sumari

- 2 Introducció al seminari
- 3 Presentació del monogràfic
- 6 Llista de participació al seminari
- 7 La situació de les zones ocupades
- 10 Mapa dels murs del Sàhara
- 13 Estat de la qüestió actual
- 16 Els costos del conflicte
- 20 Els motius de l'atzucac i la situació de bloqueig
- 23 Noves aproximacions polítiques per a la resolució del conflicte
- 24 Glossari

Revista Papers

Edita Lliga dels Drets dels Pobles
Solidaris amb el Poble Sahrauí

Tiratge 1.500 exemplars

Data d'edició Juny del 2009

Dipòsit Legal B-23019-2007

Consell de redacció Fermí Vallbé i Núria Tatger.

Disseny i impressió Impremta Ditifet

Revisió lingüística Consorci per a la Normalització Lingüística

LLIGA DELS DRETS DELS POBLES

Adreça Sant Isidre, 140 (Ca l'Estruch)
08208 SABADELL

Adreça Postal Apartat de Correus 2045
08208 SABADELL

Telèfon 93 723 71 02

Fax 93 168 58 71

Web www.dretsdels pobles.org
www.sahara-sabadell.com

Adreça electrònica info@dretsdels pobles.org
solidaris@sahara-sabadell.com

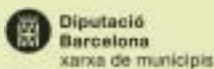
Horari d'atenció al públic De dilluns a divendres de 17 a 21 h.

Disposem d'una biblioteca especialitzada en drets humans, desenvolupament, cultura de pau, política, pobles indígenes, món àrab i musulmà... on trobareu informació alternativa a la dominant. Podeu consultar el fons bibliogràfic al nostre web. L'horari de consulta de la biblioteca és de dilluns a divendres de 17 a 21 h.

La Lliga dels Drets del Poble no comparteix necessàriament l'opinió dels autors dels articles publicats en la revista. Respectem la llengua original en el que s'han escrit.

La Lliga dels Drets dels Pobles agrairà la reproducció i divulgació dels continguts d'aquesta revista sempre i quan se citi la font.

Amb el suport de:

Introducció al seminari

Aquest any 2009 seran ja 34 anys d'ocupació del territori de l'antiga colònia del Sàhara Occidental per part de la monarquia alauí del Marroc.

Seran 34 anys que la població sahrauí està esperant una resolució clara per al seu procés de descolonització, encara no conclòs.

Seran 34 anys que els sahrauís, repartits entre els camps de refugiats de Tindouf, el territori de l'antiga colònia espanyola del Sàhara Occidental, les noves ubicacions de les zones de Tifariti i altres zones anomenades alliberades i la diàspora europea —sobretot a Espanya—, són víctimes d'una situació que els inhabilita de poder exercir com a ciutadans d'un país amb un territori, un estat amb les seves lleis...

Aquests 34 anys representen més d'una generació de ciutadans que ja han nascut en una situació de conflicte, en una situació anòmala i per tant en unes condicions més adverses que les d'aquells que poden disposar del seus referents territorials i estatals.

És una població que carrega sobre les seves espatlles haver d'afrontar de forma extraordinària la seva condició d'exiliada i sense reconeixement de les seves senyes d'origen i d'identitat. En definitiva, una població que ha de fer en la lluita diària de la vida alguns passos previs com són els d'haver de construir encara el seu país.

A l'hora de veure i analitzar la situació en què es troba actualment el conflicte del Sàhara, alguns analistes opinen que si no hi ha evolució en el conflicte és perquè la situació actual és un *statu quo* que va bé a totes les parts.

En aquest monogràfic pretenem denunciar que l'*statu quo* actual té uns costos molt importants per a la població sahrauí i de retruc per a tot el conjunt de la població que actualment resideix al territori de l'antiga colònia.

Pretenem denunciar que una vegada més l'esglaó més dèbil, la població —i més concretament la població sahrauí— és la que és víctima de la situació de conflicte.

Prendre consciència d'aquesta situació ha de permetre analitzar i valorar noves propostes per trobar camins de sortida a l'actual atzucac en què es troba el conflicte del Sàhara Occidental.

Posar sobre la taula alguna de les noves visions ha de ser una petita contribució per ajudar a tots els nostres amics sahrauís i a tota la població que viu en aquelles terres. ■

Fermí Vallbé

Aquest número especial de la revista *Papers* és un monogràfic sobre el conflicte del Sàhara Occidental. Aquest és un tema que es treballa des de la Lliga dels Drets dels Pobles juntament amb Solidaris amb el Poble Sahrauí, que ja fa molts anys que es dedica a l'estudi i sensibilització sobre aquest conflicte.

En el marc d'una campanya subvencionada per la Diputació de Barcelona i l'Oficina de Promoció de la Pau i dels Drets Humans, hem tingut l'oportunitat d'organitzar amb aquestes dues entitats consorciades un seminari d'anàlisi política del conflicte del Sàhara. Hem pretès estudiar els costos que genera aquest conflicte, així com els motius que porten a la situació de paràlisi des de fa més de 33 anys, sense que es pugui visibilitzar cap solució. La part més innovadora, també la més arriscada, ha estat l'estudi de noves fórmules polítiques per intentar avançar en alguna direcció. Aquestes noves fórmules polítiques impliquen canvis grans, arriscats, a l'hora d'aproximar-se a la qüestió. L'estudi de noves propostes polítiques no es dona habitualment, i ha sigut molt enriquidor per a totes les persones que vàrem participar en el seminari.

El neguit que provoca de veure l'atzucac en què es troba el conflicte del Sàhara, amb les conseqüències que té per a la població que viu a la zona, obliga a la recerca de formulacions de caràcter polític que portin a un desbloqueig de la situació. És fonamental prendre consciència del fet que la situació genera uns costos importants per a una població que és víctima de la violència política (manca de llibertats, etc.) i de les limitacions econòmiques que se'n deriven. Per això, a la llum de l'anàlisi resultant del seminari, cal que els dirigents en prenguin nota i tinguin en compte aquesta realitat a l'hora de decidir.

De l'interessant debat posterior us en transmetem els arguments més interessants perquè entre tots en puguem fer una bona difusió. ■

Aquest monogràfic ha estat escrit per Núria Tatger i dirigit per Fermí Vallbé.
El seminari va tenir lloc el passat 4 de novembre al Pati Llimona de Barcelona.

Experts

Hugh Roberts
expert en el nord d'Àfrica, exdirector del
Programa del nord d'Àfrica de l'International
Crisis Group

Juan Soroeta Licerias
professor titular de dret internacional públic a la
Universitat del País Basc

Lourdes Vidal
membre de l'Institut Europeu de la Mediterrània

Núria Tomàs
membre de l'Escola de Cultura de Pau (UAB)

Participants

Eduard Solé
membre de Farmamundi

Karima Benabdallah
investigadora

Raúl Carretero
membre del Comitè Català de Defensa dels Drets
Humans al Sàhara Occidental

Mohamed Salem
periodista de la RASD TV

Neus Bosch
membre de Sant Cugat amb el Poble Sahrauí

Cristina Navarro
jurista observadora de processos penals contra
sahrauís

Beth Mejan
tècnica de cooperació de Sant Cugat

Loli Gómez
exregidora de Cooperació a Santa Coloma de
Gramenet

Fermí Vallbé
vocal de la Junta de Solidaris amb el Poble
Sahrauí

Carme Arís
presidenta de Solidaris amb el Poble Sahrauí

Institucions

Oualad Moussa
representant del Front Polisario a Catalunya

Carme Aroles
Diputació de Barcelona

Xavier Badia
director de l'Oficina de Promoció de la Pau i dels
Drets Humans

Organització

Rita Huybens
presidenta de la Lliga dels Drets dels Pobles

Xavi Zulet
coordinador de la Lliga dels Drets dels Pobles

Joan Casañas
membre de la Lliga dels Drets dels Pobles

Núria Tatger
coordinadora del seminari

La situació a les zones ocupades

La vida dels sahrauís és molt diferent si viuen als camps de refugiats de Tindouf o si viuen a les zones ocupades del Marroc. Els sahrauís que viuen als camps de refugiats han de bregar amb la manca d'aliments, d'infraestructures en tots els aspectes, viure enmig del desert somiant a tornar a una terra que van deixar fa 33 anys... La vida a les zones ocupades, per bé que és la seva terra i no pateixen unes condicions tan extremes de vida, representa una lluita constant contra les polítiques d'integració del Marroc, la lluita contra les violacions dels drets humans per motius polítics...

Les parabòliques omplen els carrers de l'Aiun

El Marroc, durant aquests 33 anys que fa que ocupa el territori ha utilitzat tots els mecanismes que tenia al seu abast per intentar marroquinitzar la zona, aculturar els sahrauís i per deslegitimar qualsevol reivindicació sahrauí, en un intent de mostrar a la comunitat internacional la marroquinitat del Sàhara Occidental, per així justificar l'annexió del territori.

Les estratègies que ha fet i que fa servir el Marroc per tenir subjecte el territori són moltes, ja que com a estat tenen al seu abast moltes eines per intentar diluir la cultura i les reivindicacions sahrauís.

L'estratègia més nociva i que fa anys que utilitzen és incentivar a través de primes econòmiques i altres incentius el desplaçament de marroquins cap al Sàhara, com si es tractés de colons. És una eina que estan fent servir per a la conquesta demogràfica del territori que ha portat al fet que actualment els sahrauís siguin una minoria a la seva terra.

Alhora és el Marroc qui determina els currículums educatius de tot el territori sota el seu control, i a través de les escoles s'ensenya una versió de la història manipulada. Qualsevol altra versió ha de ser buscada a través d'altres mitjans, fet que implica un interès per part dels alumnes i un accés a uns recursos que molts cops no es tenen.

Els idiomes utilitzats tant a l'escola com a l'administració i a qualsevol espai públic són el marroquí, l'àrab clàssic i el francès. L'ús del hassania queda reduït als cercles íntims i a la vida social dels sahrauís i molts nens tenen dificultats a parlar-lo. L'espanyol, segona llengua dels sahrauís, ha caigut en desús.

De passaport només n'hi ha un, el marroquí. Així, si un sahrauí aconsegueix un passaport, en aquest dirà que és marroquí. La identitat sahrauí queda sempre negada.

No trobem cap universitat al Sàhara Occidental. Qualsevol estudiant que vulgui continuar amb els seus estudis haurà de desplaçar-se necessàriament cap al Marroc i instal·lar-s'hi durant un temps. Cal considerar també que les universitats normalment són nuclis de mobilització política, i al Marroc no li ha interessat gens la mobilització política al Sàhara, tot i que no l'ha poguda evitar.

“Qualsevol sahrauí que estigui posicionat amb la tesi del Front Polisario serà sistemàticament observat, vigilat i en la majoria dels casos reprimit.”

► La llibertat d'expressió està greument limitada al Sàhara Occidental i des d'allà no es pot accedir a molts mitjans de comunicació. Els mitjans marroquins es limiten a reproduir la versió oficial de tot plegat, sense que hi hagi una informació veraç.

Els símbols i el calendari de les festivitats també són absolutament marroquins. Així, es troben banderes marroquines i fotos del rei pels carrers de les ciutats sahrauís, i és festa nacional l'aniversari d'entronització del rei o fins i tot la Marxa Verda.

Totes aquestes són les estratègies que fa servir el Marroc per intentar aculturar als sahrauís perquè es converteixin en marroquins. Aquestes mesures, però, clarament no funcionen, perquè els sahrauís continuen encara ara reivindicant la seva identitat diferenciada i la seva voluntat d'aconseguir la independència a través de la intifada sahrauí. Contra tota mobilització política per part dels sahrauís que reclamen la independència, el Marroc utilitza qualsevol eina repressiva que està a les seves mans.

Qualsevol sahrauí que estigui posicionat amb la tesi del Front Polisario serà sistemàticament observat, vigilat i en la majoria dels casos reprimit. Als sahrauís polititzats els són violats molts drets bàsics. Per començar, la llibertat d'expressió està absolutament coartada, hi ha certs discursos que significaran automàticament anar a parar a la presó i segurament rebre tortures.

La llibertat d'associació també es troba limitada segons que l'associació sigui del gust de les tesis propugnades pel Marroc. Les associacions que pretenen denunciar abusos per part de les entitats governants, de la policia... no poden ser inscrites ni per tant legalitzades per traves administratives, no els he reconeixen els estatus d'associació i per tant les obliguen a actuar al marge de la llei.

Molts sahrauís han estat víctimes de desaparicions forçoses durant anys, en els quals han estat sotmesos a tortures a les diferents presons del Marroc.

El dret a un judici just també és clarament violat quan es tracta de judicis a sahrauís arrestats per motivacions polítiques. L'estratègia que fa servir el Marroc per intentar donar una imatge de normalitat política es jutjar-los per casos de delictes criminals, despolititzant així el judici i intentant vincular d'alguna manera sahrauí amb criminal.

A tots aquests sahrauís que lluiten per la independència del Sàhara, el dret a la llibertat de moviment també els és retallat. Obtenir un passaport pot ser extraordinàriament complicat per a un sahrauí si hi ha la sospita que el motiu del viatge sigui la sensibilització sobre la causa sahrauí.

El Marroc, a part de totes aquestes estratègies per intentar eliminar el problema que té al Sàhara, ha tingut també una altra línia d'actuació: ha creat al terreny institucions com el CORCAS que en teoria representen els sahrauís. En realitat aquestes institucions no són democràtiques (els membres hi estan col·locats a dit, designats directament des de dalt), però sí que els integrants són sahrauís. Amb això el Marroc ha intentat donar una "representativitat" als sahrauís pro-marroquins en un intent d'ubicar el conflicte entre sahrauís, no entre el Marroc i els sahrauís. Ha intentat difondre la idea que el conflicte és entre tribus sahrauís i que algunes (les representades al CORCAS) estan clarament posicionades amb el Marroc. Les altres (representades pel Front Polisario) hi estan en contra. Però ubicant el conflicte entre sahrauís intenta crear confusió en una cosa que estava molt clara, que és que al moment de l'ocupació al Sàhara Occidental la majoria de la població volia la independència del territori i hi creia.

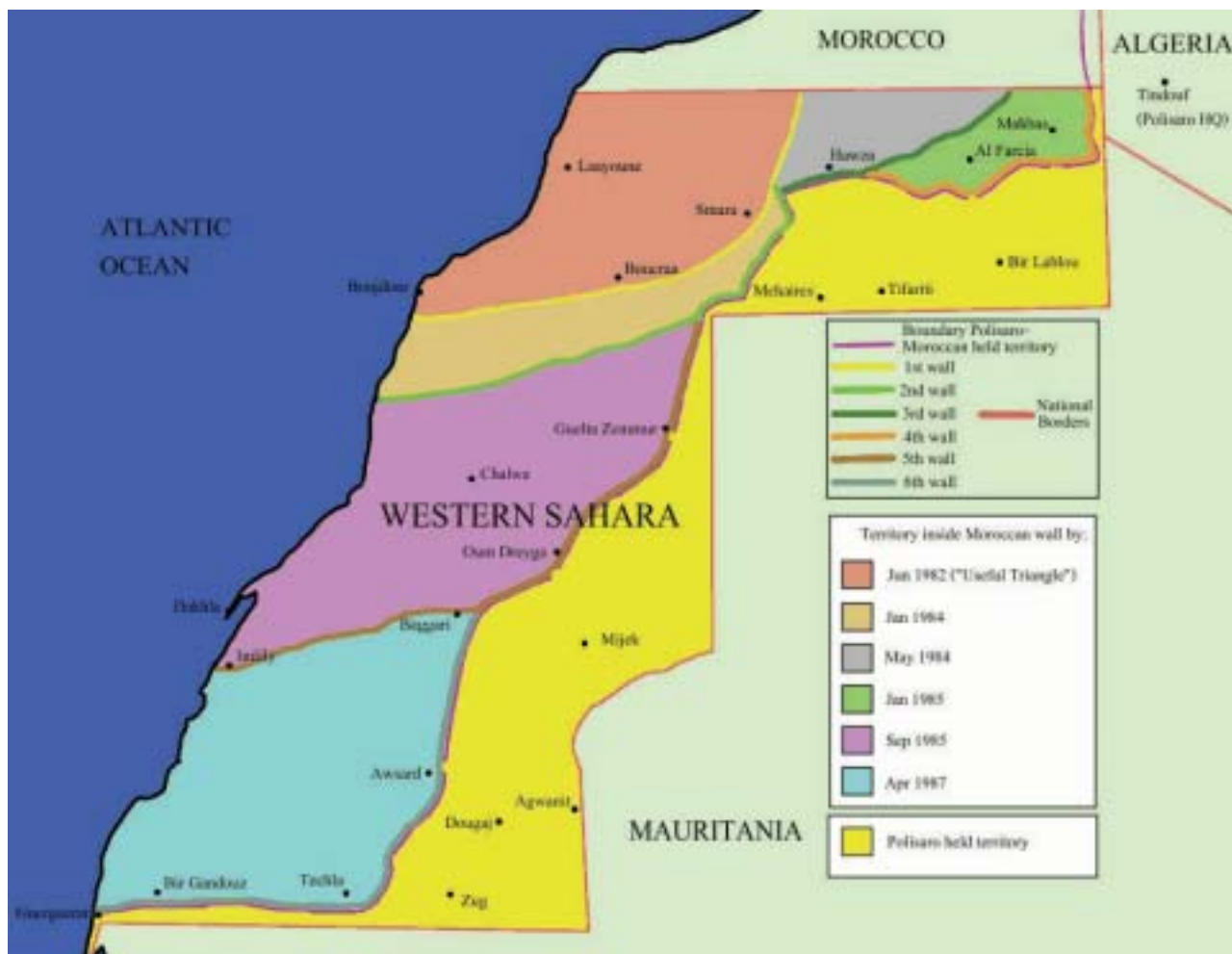
A dia d'avui, el Marroc no ha aconseguit que els sahrauís es sentissin representats pel CORCAS. ■

Mapa dels murs del Sàhara

La franja oest, que queda delimitada pels diferents murs i representa aproximadament el 80% del territori, es troba sota control marroquí i correspon a les zones ocupades. La resta de territori, a l'est, són les zones alliberades, que es troben sota control del Front Polisario.

Aquests murs van ser construïts com a estratègia defensiva del Marroc enfront de la guerra de guerrilles que realitzava el Front Polisario. Se'n va iniciar la construcció el 1980 per a la protecció de les mines de fosfat de Bucraa, que el Marroc explota en benefici propi. La finalització de la construcció dels murs va donar al Marroc la supremacia militar, motiu d'encallament del conflicte des de l'alto el foc el 1991.

El conjunt de murs té 2.720 kilòmetres de distància i parteix el Sàhara Occidental en dos. És la fortificació militar més gran que existeix després de la Gran Muralla, i la més oblidada. ■

L'estat de la qüestió

Les darreres trobades entre el Marroc i el Front Polisario sota els auspicis dels EUA a Manhasset, que pretenien ser l'inici de les negociacions, no van aconseguir l'èxit esperat, tal com era previsible.

A final d'agost de 2008 va ser cessat Peter van Walsum, enviat personal del secretari general de les Nacions Unides per al Sàhara Occidental, que estava al càrrec d'aquestes negociacions. Va declarar públicament que l'objectiu del Front Polisario de la independència era poc realista. Aquestes declaracions van portar que el secretari general de les Nacions Unides, pressionat pel Front Polisario, es distanciés d'aquesta postura i li retirés la confiança. Però el cert és que el reconeixement de la independència del Sàhara pel Marroc sembla poc probable si no és que es donin unes noves condicions o bé que les instàncies internacionals exerceixin algunes mesures de pressió.

La proposta de nomenament del nou enviat pel Sàhara Occidental, Christopher Ross, va tardar a ser acceptada. El Front Polisario el va acceptar ràpidament, així com les potències que segueixen de prop aquest conflicte: França, l'Estat espanyol i els EUA, però el Marroc va postergar uns quants mesos

aquesta acceptació (des de l'agost del 2008 fins al gener del 2009), ja que volia mantenir-se en el marc creat per Peter Van Walsum. El nomenament d'aquest nou enviat especial, en canvi, l'interpreten com un pas enrere, ja que, com s'ha recollit en articles d'opinió a diferents revistes del Marroc, Christopher Ross va ser ambaixador dels EUA a Algèria. També, però, va treballar a Fes per a la Agència d'Informació dels EUA (USIA).

L'elecció de Christopher Ross, diplomàtic nord-americà, sembla mostrar, per uns, la implicació dels Estats Units en la resolució de la qüestió. Per altres, en canvi, és una manera d'omplir el forat posant-hi un diplomàtic de segona categoria, fet que mostraria poca implicació. S'ha de tenir en compte, però, que aquesta proposta de nomenament va ser prèvia al canvi d'executiu als Estats Units. Des del Front Polisario s'espera que Barack Obama sigui més sensible amb la causa sahrauí del que ho ha estat G. W. Bush.

Daira dels camps de refugiats. Fotografia de Bet Garriga

Barack Obama obre una porta a l'esperança.

El Marroc és un aliat estratègic de les grans potències, especialment de França i els Estats Units, que el perceben com a element d'estabilitat a la regió i com a fre a l'integrisme. Aquestes potències bloquegen sistemàticament qualsevol resolució que pugui ser perjudicial pel seu aliat en relació al Sàhara Occidental, ja que un canvi en aquest sentit posar en perill la continuïtat de la monarquia alauita.

El Marroc té molts punts que juguen al seu favor: té la possibilitat de frenar o facilitar la immigració subsahariana cap a territori europeu; els seus serveis secrets policials són determinants per al control dels grups jihadistes; la comunitat immigrant marroquina és molt rellevant tant a Espanya com a França i el rei del Marroc és alhora el cap religiós; les relacions comercials són d'un gran volum; hi ha els territoris de Ceuta i Melilla... Tots aquests elements converteixen el Marroc en un aliat estratègic que han portat al fet que el Departament de Defensa dels Estats Units, segons informacions de *Le Monde Diplomatique*, en el marc de la creació del nou Comandament d'Àfrica (Africom), tingui prevista la construcció d'una gran base militar a Tan-Tan, molt a prop del Sàhara Occidental. Aquest fet es podria convertir en un tret definitiu a les reivindicacions del independentistes del poble sahrauí.

L'únic element que canvia en l'escenari actual, tot i que és molt important, és l'elecció del nou president dels EUA. El món sencer té dipositades noves esperances en el nou president. Caldrà veure com se situa davant del conflicte del Sàhara. Atès que la secretaria d'estat d'Afers Internacionals és la Sra. Hillary Clinton, no ens atreviríem a dir que es produiran grans canvis, sobretot pel que fa a la seva relació amb el Marroc; es poc probable que modifiquin el seu posicionament. Podria ser que augmentessin els esforços per la recerca d'un nou marc de negociacions, sempre i quan no es debilités a la monarquia alauita.

Caldrà deixar passar algun temps per poder observar la posició de l'administració Obama. És la darrera esperança encara que sigui petita.. ■

“El Marroc és un aliat estratègic de les grans potències, especialment de França i els Estats Units, que el perceben com a element d'estabilitat a la regió i com a fre a l'integrisme.”

Els costos del conflicte

La voluntat d'assenyalar els costos del conflicte és ressaltar que aquests hi són, que existeixen com a estratègia per incentivar la resolució d'aquest conflicte enquistat que ja fa 33 anys que dura. S'ha estès la consideració que aquest conflicte té un perdedor, el poble sahrauí, que resisteix als camps de refugiats. Més enllà d'això, no es fa una anàlisi global de la situació, fet que porta a percebre que la situació d'atzucac d'aquest conflicte no té uns costos (a part de la situació en què viuen els sahrauís dels camps de refugiats), però aquests hi són per a totes les parts implicades i amb conseqüències molt rellevants.

Considerant els costos humans, qui s'endú la pitjor part és la població, especialment els sahrauís que viuen a l'hamada de Tindouf. L'exili és el cost que tenen els sahrauís que van optar per una resposta política a l'ocupació que patien al seu territori, conseqüència d'una mala descolonització. Als camps de refugiats pateixen diàriament una situació de precarietat alimentària i sanitària, en un desert amb condicions meteorològiques molt dures. La major part de famílies es troben dividides, una part vivint en les zones ocupades i l'altra, als camps. En un conflicte, la part més perjudicada sempre és la població. Amb la frontera absolutament tancada i militaritzada, les visites s'han de rebre en països tercers. Una altra situació de perill que pateixen els sahrauís dels camps són les zones que, com a conseqüència del conflicte, són plenes de mines, les quals produeixen morts i mutilats. Al llarg del conflicte també hi ha hagut molts sahrauís que han estat empresonats i morts. A les zones ocupades, els costos humans prenen un altre caire; hi ha violacions constants dels drets humans i de les llibertats; del dret d'expressió, de lliure associació, pel fet de posicionar-se amb les tesis del Front Polisario, per reivindicar un referèndum. Es recorre a la tortura i a l'empresonament, es retiren passaports per impossibilitar la denúncia de la situació en països tercers. El dret a un judici just també és vulnerat, ja que el Marroc ha optat per l'estratègia d'imputar actes criminals a activistes sahrauís, negant així el caire polític del judici i intentant crear l'associació d'idees entre sahrauí independentista i criminal, difonent que el problema que hi ha a "les províncies del sud" és de delinqüència comuna, no un conflicte polític. Sumada a aquests costos humans, la invasió del Marroc va suposar un canvi en l'estil de vida dels sahrauís, va representar una aculturació no voluntària. La manca de llibertat al Sàhara Occidental afecta també els marroquins que viuen allà, ja que el control s'estén sobre el total de la població. Els costos humans que ha patit el Marroc són els relatius als militars marroquins que varen ser empresonats durant més de 25 anys pel Front Polisario.

Els costos econòmics són també elevats. A la zona dels camps de refugiats es depèn absolutament de l'ajuda humanitària internacional, que està esdevenint irregular a causa de la imprecisió de les xifres de refugiats. Aquesta dependència econòmica pot condicionar aspectes polítics i socials si hi ha una pressió en aquest sentit. Aquesta situació impedeix establir-se i desenvolupar-se normalment, crear un teixit econòmic, comercial... Hi ha moltes zones que abans estaven dedicades a la ramaderia que, pel fet d'estar infestades de mines, han quedat inhabi-

litades. En relació amb la població sahrauí que viu a les zones ocupades pel Marroc, el canvi de vida de nòmades a sedentaris té uns costos, però aquests són difícilment quantificables. El Marroc ha explotat els recursos naturals de la zona: les mines de fosfat i la pesca. Les llicències de pesca són controlades pels militars desplaçats a la zona, amb les quals han amassat grans fortunes. Els beneficis de l'explotació dels recursos de la zona cauen en mans d'aquells que demostren la seva fidelitat a les tesis marroquines: així, els sahrauís independentistes queden automàticament discriminats econòmicament.

El cost econòmic per al Marroc de mantenir aquest conflicte no és menyspreable, però vista la situació d'enquistament del conflicte, el pot assumir perfectament. Aquesta situació, però, no ha estat sempre així. L'any 1988, quan es van iniciar els contactes que van acabar en el pla de pau del 1991 —que va posar fi a l'enfrontament directe—, el Marroc no podia assumir aquests costos, li eren insuportables, i va accedir a negociar (tot i que després no va complir amb els compromisos contrets). Actualment, en aquest sentit, hi ha opinions que apunten que al Marroc el conflicte del Sàhara li és útil en diferents aspectes; té l'exèrcit mobilitzat i així, "fent un servei", no s'ocupa d'altres assumptes. Manté l'opinió pública unida (manipulada) en relació amb una qüestió d'interès nacional... S'ha de considerar, però, que tota la inversió que es fa per mantenir els murs que separen la zona ocupada de la zona alliberada, els sous i les primes per als militars, l'armament... són uns recursos que no s'inverteixen en el desenvolupament social del Marroc. Tots els recursos que es destinen al manteniment del conflicte s'hi podrien dedicar. A l'hora d'assenyalar els costos econòmics també s'han d'incloure aquells beneficis que, per culpa del conflicte a la zona, no s'han pogut generar. És especialment rellevant la no-construcció de la Unió del Magrib Àrab (UMA), que podria reportar una gran quantitat de beneficis econòmics i d'intercanvis comercials. A més, els vincles comercials entre països afavoreixen les bones relacions polítiques —si més no dificulten molt més el trencament de les relacions diplomàtiques.

Políticament, als camps de refugiats, i probablement per la situació anòmala en què viuen, no es dona una renovació de les elits del Front Polisario. No hi ha una renovació política dels diferents càrrecs creats per la RASD, dels llocs de presa de decisions, ni una dinàmica que ens faci pensar que en un futur immediat serà així. Això, i la situació mateixa del conflicte, pot ser un dels factors que influeixi en la radicalització ►

“Els sahrauís estan a l'exili, i la característica d'un exiliat és que no és ciutadà, no pot exercir la ciutadania enlloc.”

- ▶ de la població als camps. Vist l'enquistament en què es troba aquest conflicte, hi ha sectors als camps de refugiats que optarien per una altra estratègia que observés diferents alternatives. Quan contactes amb sahrauís que viuen a Europa, en ser preguntats sobre si tornarien a la seva terra per lluitar per la independència, sempre et contesten que sí. Als camps, i en especial entre els sectors més joves, es percep la situació d'atzucac com a eterna, i cada cop són més les veus que sonen per passar a l'acció, no necessàriament política.

A les zones ocupades, els costos polítics deriven de l'estratègia que ha tingut el Marroc a la zona. Allà s'han afavorit de manera notable els sahrauís que es posicionen amb les tesis del Marroc, fet que ha suposat tensions amb la classe mitjana i el proletariat urbà, que se senten al marge de la classe afavorida, que en queden exclosos. Alhora s'ha de considerar que el Marroc porta anys incentivant l'establiment de marroquins del nord a la zona del Sàhara ocupada, factor que agreuja el sentiment de desposseïció dels que viuen allà. Aquesta estratègia de control de les institucions polítiques per garantir uns resultats concrets ha impedit el sorgiment d'unes institucions realment representatives.

El cost polític per al Marroc ve determinat globalment pel seu paper de potència ocupant. L'ocupació del Sàhara Occidental no ha estat mai legitimada internacionalment, la qual cosa determina les seves relacions polítiques (per exemple, no construcció de l'UMA). Si bé el Marroc té amics poderosos (França i els Estats Units), l'ocupació del Sàhara va motivar, per exemple, la seva sortida de l'OUA quan aquesta va acceptar la RASD com a membre, fet que dificulta la seva relació amb la resta de membres del continent i que li suposa uns costos polítics, però també econòmics, ja que desfavoreix els intercanvis comercials dins el continent.

El Marroc, en les zones ocupades, ha destruït sistemàticament la cultura de les poblacions sahrauís. Algunes de les ciutats han estat deixades, abandonades, i se n'han construït de noves, amb els elements constructius que són propis del Marroc, a només uns quilòmetres de distància. El patrimoni cultural que hi havia ha patit l'abandó de les autoritats, els vestigis de la presència espanyola han estat simptomàticament ignorats, si no activament destruïts —per exemple, la biblioteca de Smara o el fort de Dajla. Parlar espanyol com a segona llengua, fet que identifica els sahrauís, és mal considerat i perseguit, i les expressions de cultura sahrauí s'estan perdent.

En els camps de refugiats, però, hi ha una intent conscient per mantenir la cultura sahrauí, amb la creació del Programa nacional d'educació sahrauí, en un intent de preservar la cultura d'aquest poble.

En relació amb els costos de ciutadania, aquests es fan de difícil quantificació, ja que ens ubiquem en un context que no és ni democràtic (al Marroc) ni té una situació normalitzada (als camps de refugiats).

A l'hamada, els sahrauís estan a l'exili, i la característica d'un exiliat és que no és ciutadà, no pot exercir la ciutadania enlloc. Però aquests sahrauís ja fa 33 anys que no són ciutadans “normalitzats” d'enlloc. On podrien exercir la seva ciutadania? A l'Estat Espanyol, antiga potència colonial que es va retirar del territori sense retornar-lo als seus habitants? A Algèria, país que els acull i que els dona suport, però que no és la seva terra? A l'hamada? No reuneix les característiques necessàries. Als territoris ocupats? Allà l'expressió de la identitat sahrauí és durament reprimida.

A la zona ocupada pel Marroc, s'estableixen dues categories diferents pel que fa a la ciutadania. El tracte amb l'Adminis-

La pesca és una font de riquesa. Port de Bojdour.

tració, fins i tot el tracte al carrer per part de les autoritats, és molt diferent segons el bàndol amb què s'estigui identificat. Així, hi ha uns ciutadans que són considerats per les autoritats com els desitjables: els marroquins i els sahrauís promarrocs, i uns altres que poden ser objecte de qualsevol vulneració dels seus drets —ja que des de les mateixes autoritats es propugna aquesta actitud—: els no desitjables, els sahrauís que no accepten com a vàlida l'ocupació del Marroc.

Les relacions del Marroc amb el seu país veí, Algèria, no són bones, i el conflicte del Sàhara Occidental és un element que impossibilita un canvi cap a unes relacions millors. El Marroc sosté que el Sàhara és marroquí, Algèria sosté que tot poble té dret a l'autodeterminació, i dóna suport a la causa sahrauí. I entremig d'aquests dos països, una frontera que 1.500 kilòmetres que resta tancada. Els contenciosos entre el Marroc i Algèria són diversos, però el del Sàhara ocupa un lloc rellevant. Així, un altre cost imputat a aquest conflicte és la no-col·laboració entre Algèria i el Marroc en temes molt rellevants, tals com la seguretat i el comerç.

A escala regional, el conflicte del Sàhara Occidental impossibilita la construcció de la Unió del Magrib Àrab, cosa que suposa un gran cost d'oportunitat per a tota la regió.

Les Nacions Unides tenen a la zona una missió, la MINURSO, que va ser creada amb l'objectiu de garantir l'alto el foc i de gestionar la realització del referèndum acordat en el pla de pau del 1991. Aquest referèndum, però, no s'ha dut a terme, i la missió continua destacada a la zona. Aquesta missió representa un cost econòmic per a tota la comunitat internacional. El cost més rellevant que entranya, però, és el descrèdit de les Nacions Unides en aquesta qüestió. L'ONU ha dictaminat en diverses resolucions que el problema del Sàhara és una descolonització mal resolta, i que per tant el poble sahrauí té

el dret a l'autodeterminació. Ha dictaminat, però no ha fet vinculants les seves resolucions. L'Organització de les Nacions Unides ha resultat incapaç d'implementar la seva pròpia doctrina, que ha quedat en paper mullat. Així, aquest conflicte ha posat de relleu la incapacitat d'aquesta organització, l'ha desacreditat.

Així doncs, aquest conflicte té uns costos que són molt rellevants, i que continuen produint-se i agreujant-se amb el pas dels anys. La no-existència d'un conflicte obert i sagnant i la dificultat de resolució del conflicte porta a la creença que l'*status quo* actual és el menor dels mals. Amb aquest repàs sobre les conseqüències que té el conflicte pretenem trencar aquesta concepció com a estratègia per incidir en la seva necessitat de resolució.

Cal, però, assenyalar que la causa i els beneficis d'aquest conflicte recauen tots en el mateix cantó. Va ser el Regne del Marroc, en el seu convenciment que el Sàhara era part del seu territori nacional, qui va impulsar la Marxa Verda i va ocupar el territori. El poble sahrauí es va organitzar entorn del Front Polisario per repel·lir aquesta ocupació, i va iniciar una guerra de guerrilles que va desgastar profundament el Marroc, fins que es van començar les negociacions que van portar a l'acord de pau. Va ser el Marroc qui va incomplir els diferents compromisos presos en aquest acord de pau, que incloïen la realització d'un referèndum a la zona. I és el Marroc qui s'ha annexionat un territori, qui ha guanyat kilòmetres de sortida a l'Atlàntic, qui explota els recursos pesquers i les mines. I tots els costos actuals del conflicte desapareixerien si el Marroc es retirés del territori. ■

Els motius de l'atzucac i la situació de bloqueig

El conflicte actual del Sàhara Occidental té l'arrel el 1975 amb l'ocupació de l'antiga colònia espanyola pel Regne del Marroc. Després de 16 anys de conflicte bèl·lic es declara un alto al foc amb el compromís de fer un referèndum, mai dut a terme. Des d'aleshores, i fins ara, aquest ha sigut un conflicte que no s'ha pogut resoldre. En el seminari vam analitzar els motius d'aquest atzucac, d'aquest bloqueig. Perquè en la situació actual, i si no hi ha cap canvi en les posicions de les parts i d'aquells que hi poden influir, continuarà igual, sense canvis, i els costos seran cada cop més elevats, com ja hem comentat anteriorment. Tot això mentre es continua ignorant la legalitat internacional que reconeix el dret a l'autodeterminació del poble sahrauí.

Per poder analitzar amb claredat els motius d'aquest atzucac ens hem d'aproximar a les postures que sostenen els actors implicats en el conflicte i aquells que hi poden influir. Per tant, analitzarem la postura del Marroc, la del Front Polisario, la d'Algèria, la de les Nacions Unides i la dels membres del Consell de Seguretat de les Nacions Unides, que ens donaran un mapa geoestratègic de la situació.

La postura del Marroc ha anat variant lleugerament en funció de l'època i de l'evolució del conflicte. L'any 1988 varen començar les negociacions directes entre les dues parts, que van acabar amb l'acord de pau del 1991, on el Marroc va assumir la realització d'un referèndum a la zona que inclogués l'opció de la independència a la butlleta. Posteriorment, però, el Marroc va posar obstacles a la realització del referèndum, com, per exemple, en el cens, en temes tècnics, postergant-lo fins que senzillament es van desdir dels compromisos assumits. El 1993 el Marroc va trencar unilateralment les converses de pau. Després hi ha hagut altres processos negociadors, però no s'han acostat mai a la resolució del conflicte, ja que el Marroc es nega sistemàticament a la realització d'un referèndum que inclogui l'opció de la independència, que és la condició essencial del Front Polisario.

Militarment, i des de l'alto al foc, el Marroc és qui té el control efectiu i exerceix de sobirà (encara que aquesta sobirania no hagi estat mai legitimada internacionalment) del 80% del territori del Sàhara Occidental. Amb la construcció de 2.720 kilòmetres de mur (dividits en 8 murs), el Marroc s'ha garantit la supremacia militar a la zona. Aquesta qüestió (el control del 80% del territori, les zones ocupades) dificulta enormement la resolució del conflicte, ja que en el cas en què s'arribés a qualsevol acord, aquest hauria de ser implementat pel Marroc, és a dir, qualsevol canvi en la situació hauria de ser o bé realitzat pel Marroc mateix, o bé imposat des de fora, però amb mesures coercitives contra el Marroc, que podrien incloure l'entrada en territori marroquí.

El Front Polisario és una organització política nascuda amb l'objectiu d'aconseguir la independència del Sàhara Occidental i que va aglutinar les diferents tribus nòmades del Sàhara. A l'exili el Front Polisario, reconegut per les Naci-

La haima és nucli de l'espai familiar tradicional

ons Unides com a legítim representant del poble sahrauí, va crear la RASD (República Àrab Sahrauí Democràtica). També van crear un exèrcit, l'ELPS (Exèrcit d'Alliberació Popular Sahrauí) que va estar en conflicte obert amb el Marroc des del 1975 fins al 1991 i que va utilitzar una estratègia de guerra de guerrilles, afavorits pel fet que es coneixien com ningú les característiques del territori.

Algèria, el país veí del Marroc, dóna suport a les reivindicacions del poble sahrauí. En el seu territori es troben els camps de refugiats dels sahrauís que van fugir amb l'ocupació marroquina. Comparteix amb el Marroc una frontera de 1.559 quilòmetres que resta tancada. L'origen del tancament de la frontera no és el conflicte del Sàhara, tot i que sí que influeix en el fet que les relacions entre aquests dos països no siguin bones. El conflicte amb les fronteres s'hereta des de l'època de les descolonitzacions. La Marxa Verda i l'annexió del Sàhara Occidental va ser entès per Algèria com una amenaça. En aquella època el Marroc propugnava la idea del "gran Marroc", amb fronteres que s'estenien per incloure-hi Mauritània, l'oest d'Algèria i una part de Mali. Així, s'entenia el Marroc com un país amb ànsies expansionistes que amenaçaven el territori nacional d'Algèria. Aquest país va fer la seva guerra de la independència basant-se en el dret a l'autodeterminació dels pobles, dret que ha estat reconegut al poble sahrauí i que Algèria, amb el seu suport, vol garantir, posicionant-se alhora contra l'expansionisme del Marroc. Cal tenir en compte que l'annexió del Sàhara Occidental va canviar l'equilibri geoestratègic de la zona i va afavorir el Marroc.

Com a mediador d'aquest conflicte tenim les Nacions Unides. El paper de les Nacions Unides és controvertit pel que exposem a continuació. Les Nacions Unides, en diferents resolucions, la primera de les quals realitzada a petició del Marroc, ha resultat en nombroses ocasions que el conflicte del Sàhara Occidental és un conflicte de descolonització. La colònia administradora era Espanya, que es trobava en un moment molt delicat en política interna amb la mort imminent del dictador. El Marroc, aprofitant l'ocasió, va organitzar la Marxa Verda com a mesura de pressió, fins que el 12 de novembre del 1975 es va signar a Madrid l'acord tripartit pel qual Espanya cedia l'administració del territori del Sàhara Occidental al Marroc i Mauritània, acord declarat nul per les Nacions Unides.

El Tribunal Internacional de Justícia de l'Haia, consultat pel Marroc en un intent de legitimitzar l'annexió del territori, va resoldre que no hi ha indicis suficients per assegurar que les poblacions sahrauís quedin subjectes als diferents trons del Marroc o Mauritània. Per tant, no es deriven drets d'aquest dos països sobre el territori. Així, li era reconegut al poble sahrauí el dret a l'autodeterminació. Això no va ser acceptat pel Marroc ni Mauritània, que van iniciar l'ocupació del territori. Mauritània, però, es va retirar de la guerra i va renunciar a les seves pretensions el 1979.

Les Nacions Unides han auspicat les diferents negociacions i tenen a la zona una missió, la MINURSO. L'objectiu de la MINURSO, quan ja s'havia pactat entre el Marroc i el Front

“L’Estat espanyol, responsable de la mala descolonització que es va realitzar a la zona, tampoc exerceix pressió per a una resolució del conflicte.”

- Polisario la realització del referèndum, era l’elaboració del cens d’aquells que tindrien dret a votar, tema especialment espinós. Els desacords sobre això van portar al retard de la realització del referèndum fins que el Marroc va trencar unilateralment les converses de pau. La MINURSO continua a la zona amb l’objectiu de controlar el manteniment de l’alto al foc i d’afavorir en la mesura del possible els contactes entre les famílies separades pel mur.

Sota els auspicis de les Nacions Unides s’han dut a terme els diferents processos negociadors que hi ha hagut entre el Front Polisario i el Marroc, però cap d’aquests ha portat a la resolució efectiva del conflicte. Si bé les Nacions Unides s’han posicionat clarament en aquest conflicte, ja que han reconegut en nombroses ocasions el dret a l’autodeterminació d’aquest poble, no han sigut mai capaces de fer efectiva la seva doctrina. El motiu clau d’aquesta incapacitat és que aquest conflicte es gestiona a través del capítol 6 de les Nacions Unides i no a través del capítol 7. Aquests dos capítols de la Carta de les Nacions Unides versen sobre la solució de controvèrsies que poden posar en perill la pau i la seguretat. La diferència radica en el fet que el capítol 6 estableix mesures tals com la mediació, l’arbitratge... és a dir, insta les parts a negociar, els dóna els recursos, però no s’estableixen mecanismes d’obligatorietat per a arribar a un consens ni s’estableixen mesures coercitives en el cas de no-compliment dels acords presos. El capítol 7 sí que estableix diferents mecanismes per obligar a la pau, si és necessari passant per sobre dels estats, és a dir, en aquest cas les Nacions Unides tenen un poder supranacional que es pot imposar a la voluntat dels estats implicats en la controvèrsia. El conflicte del Sàhara Occidental és tractat des del capítol 6, aleshores les Nacions Unides insten a la negociació, hi aboquen recursos, però no poden anar més enllà dels acords que els estats o entre les parts, en aquest cas el Marroc i un *estat* a l’exili, puguin consensuar. Així, arribem al nucli clau de la contradicció en la mediació de les Nacions Unides; per un cantó, existeix tota la doctrina sobre la descolonització i el dret d’autodeterminació dels pobles, més en aquest cas particular totes les resolucions on ha estat reconegut aquest dret per al poble sahrauí. D’aquesta manera les Nacions Unides ja estan posicionades en aquest conflicte.

Per un altre cantó, l’únic que s’està fent des de l’ONU és instar a negociar, això vol dir que les parts haurien d’arribar a un acord. El fet de consensuar una resolució dóna poder de vet a qualsevol de les parts. Així doncs, s’està donant poder de vet al Marroc en qualsevol intent de resolució del conflicte.

S’apunta molts cops a la falta de voluntat política per a la resolució d’aquest conflicte. El que és cert és que aquest conflicte enfronta un estat gran, el Marroc, geoestratègicament rellevant, que té uns aliats poderosos, amb un poble que des de fa més de 33 anys viu a l’exili o a la zona ocupada, on es vulneren els drets humans més bàsics, que tenen la “raó” reconeguda per les Nacions Unides.

La qüestió del Sàhara Occidental per al Marroc és un assumpte de màxima importància, fins i tot és vinculat a la continuïtat de la monarquia alauita. La independència del Sàhara podria obrir una fase on s’alcessin diferents reivindicacions nacionalistes, com la del Rif. Se n’ha fet causa nacional, i si bé durant uns quants anys va ser acceptada la realització d’un referèndum, l’única oferta que fan actualment en els processos negociadors és la d’una autonomia dissenyada pel mateix Marroc. El fet que el Marroc hagi faltat reiteradament als compromisos assumits en els processos negociadors i que aquest fet no hagi tingut conseqüències polítiques l’ha portat a utilitzar el temps com a arma, ja que els anys passen, el Marroc explota els recursos i controla la zona del Sàhara i això no té cap conseqüència a cap nivell.

A les Nacions Unides l’òrgan decisor és el Consell de Seguretat, que té com a membres permanents França i els Estats Units, tradicionals aliats del Marroc. El fet que aquestes dues superpotències tinguin interessos geoestratègics al Marroc fa que hi impedeixin sistemàticament cap represàlia política en aquest sentit, fet que bloqueja el marge d’acció de les Nacions Unides.

L’Estat espanyol, responsable de la mala descolonització que es va realitzar a la zona, tampoc exerceix pressió per a una resolució del conflicte. Si bé socialment hi ha molta sensibilitat amb la causa sahrauí, aquesta no es tradueix en una pressió efectiva del govern. Hi ha molts assumptes que són rellevants i que fan que a Espanya li interessi mantenir bones relacions

amb el Marroc. És un veí molt rellevant, amb el qual manté relacions comercials molt destacades, que interessa que controli la immigració que surt del seu país, amb una comunitat immigrada molt nombrosa..., i hi ha la qüestió de Ceuta i Melilla, sempre reivindicades pel Marroc. De fet, sempre que hi ha algun fet que despunta des d'Espanya posicionant-se per la independència del Sàhara, el Marroc porta a col·locació la qüestió de Ceuta i Melilla.

Així doncs, ens trobem en una situació on hi ha el bloqueig perfecte. Ningú exerceix pressió perquè el conflicte es resolgui, ja que el Marroc té aliats poderosos que eviten qualsevol represàlia a nivell polític o econòmic. El fet que el Marroc hagi ignorat els acords presos en diferents processos negociadors no té cap conseqüència, i d'aquí se'n segueix que, si res no canvia, així continuaran les coses. Les Nacions Unides insten a la resolució a través de l'acord entre les parts. Donen la raó al Front Polisario en la seva reivindicació del dret a l'autodeterminació, però alhora donen poder de vet al Marroc en instar que sigui una resolució consensuada. I mentrestant, en realitat no hi ha negociacions verdaderes. Tant el Marroc com el Front Polisario, en les diferents negociacions, actuen de cara a la galeria occidental. La qüestió és que els uns volen celebrar un referèndum d'autodeterminació i els altres, que controlen la zona, no el permetran. En les negociacions ja es parteix d'aquesta base, d'aquest desacord fonamental, i així les negociacions es converteixen en un "teatre" per a la galeria occidental. L'estratègia del Front Polisario consisteix a intentar aconseguir aliats internacionals que facin pressió sobre el Marroc, mentre el Marroc el que fa és llançar propostes per trobar un mecanisme diferent al del referèndum per aconseguir legitimar internacionalment l'ocupació il·legal d'un territori. I mentrestant no es dediquen a negociar entre ells, sinó que donen arguments en un intent de mantenir els aliats i aconseguir-ne de nous per intentar decantar la balança cap al seu cantó. ■

Noves aproximacions polítiques per a la resolució del conflicte

Donada la situació d'atzucac en què fa anys que es troba el conflicte del Sàhara Occidental, es fan necessàries noves aproximacions en un intent de desencallar la situació. Hugh Roberts va exposar la seva nova aproximació política publicada per l'International Crisis Group¹. Les implicacions d'aquesta nova aproximació van ser estudiades en el curs del debat, que va resultar molt interessant. Hi havia arguments molt diferents a sobre la taula que van propiciar una bona anàlisi, fet no tan normal tenint en compte que normalment en aquests cercles sempre hi ha la mateixa opinió. Es van contrastar els diferents arguments presentats per Hugh Roberts amb idees, rèpliques, contrarguments que van proporcionar un bon retrat de la situació actual a través d'un debat novu.

Hugh Roberts opina que el punt de partida per intentar trobar una altra manera d'enfocar el conflicte i la seva negociació hauria de ser l'acceptació del fracàs de la mediació de les Nacions Unides. S'han de situar molt bé les responsabilitats i els motius de l'estancament i les Nacions Unides en són molt responsables, especialment perquè, en continuar en el seu rol de mediadors, perpetuen el teatre de les negociacions. En diem teatre perquè ni el Marroc ni el Front Polisario dialoguen entre ells, sinó que parlen per a la galeria occidental. Això dóna continuïtat a l'atzucac, ja que les Nacions Unides donen la raó al Polisario, però no pressionen a Rabat perquè dugui a terme cap canvi en la situació.

La tesi proposada per Roberts suggereix que hi hagi unes negociacions directes entre el Marroc i el Front Polisario, que dialoguin directament i realment entre ells. Determina, però, com a condició necessària que sigui el Marroc qui prengui la iniciativa, ja que ha estat aquest país el que sistemàticament ha bloquejat els acords de negociació. És per això que té una responsabilitat moral en aquest sentit i ha de ser capaç d'oferir alguna cosa amb sentit, no buida de contingut, com ha estat fent fins al moment, amb propostes d'autonomies que no estan gens determinades. Aquest oferiment ha de convèncer, seguint les tesis desenvolupades per Hugh Roberts, tant al Front Polisario com a Algèria.

Sintetitzant, la proposta que fa Roberts és treure aquest conflicte de la doctrina de l'autodeterminació i de les Nacions Unides, ja que per aquest camí no s'avança en cap direcció, per basar-lo en el principi del reconeixement mutu, de la legitimitat de les diferents postures i de la negociació directa, fora de les Nacions Unides o canviant el rol d'aquesta organització. D'aquesta manera es pot realitzar algun canvi i avenç en la situació que podrien portar al desbloquejament de l'atzucac actual.

Aquesta proposta va tenir moltes rèpliques en el debat que va seguir de manera molt interessant, ja que es van tractar els punts claus: el paper de les Nacions Unides en aquest con-

flicte, la qüestió de la veu d'Algèria i quina influència/paper té en aquest conflicte i la qüestió de l'autodeterminació o el reconeixement mutu.

Roberts incideix especialment en el fracàs de les Nacions Unides en la mediació d'aquest conflicte, ja que no només no s'ha avançat en una solució, sinó que també hi ha una contradicció inherent en la seva postura (els sahrauís tenen dret a autodeterminar-se, però el Marroc, el país ocupant, té dret de vet en la resolució de la qüestió). Per tant, ell és molt partidari que es faci públic aquest fracàs, que se n'estableixin les responsabilitats i que les negociacions es facin fora de les Nacions Unides o si més no amb un paper no tan rellevant de l'organització. Per al representant del Front Polisario, en canvi, aquesta és una opció que no té sentit, ja que és perdre part del poder que té la causa sahrauí, voldria dir treure aquest conflicte de l'àmbit internacional, treure força a la causa sahrauí, ja que la legalitat internacional, en base a dictàmens i resolucions, reconeix el dret del poble sahrauí a autodeterminar-se. Sortir del marc de les Nacions Unides seria perdre el marc en què el Polisario es vol moure, el marc on li és afirmat el dret a la realització del referèndum.

L'interrogant que es planteja és: si bé tenen la legalitat internacional de part seva, de què els han servit els últims 33 anys? De l'observació de la realitat, i per bé que no ens sembli correcte, podem veure que la legalitat internacional s'aplica quan coincideix amb els interessos de les grans potències. El Front Polisario adopta l'estratègia d'intentar incidir en l'opinió pública com a força perquè s'apliqui la legalitat internacional. Però no sembla que l'opinió pública pugui incidir especialment en l'acció de govern (com és el cas de l'Estat espanyol, on hi ha una societat molt conscienciada però que no es tradueix en l'acció de govern de fer pressió al Marroc). Tampoc sembla que el sistema de les Nacions Unides sigui capaç de garantir l'aplicació de la seva pròpia doctrina quan això implica anar en contra del posicionament d'alguna de les potències que s'asseu al Consell de Seguretat (òrgan decisor de les Nacions Unides).

Un altre punt que va ocupar bona part del debat va ser el paper d'Algèria en aquest conflicte. Algèria, recordem-ho, té tensions amb el seu veí el Marroc per les fronteres i acull i dóna suport als sahrauís. Roberts en la seva exposició va distingir entre les parts implicades i les parts interessades d'un conflicte, i en la seva nova aproximació Algèria és un agent interessant que ha de ser considerat per a una possible resolució del conflicte. Per contrapartida, el representant del Front Polisario va afirmar, reclamar i reivindicar que la veu del Front Polisario no podia ser tapada, ni callada per la veu d'Algèria, i que n'és independent.

Roberts va puntualitzar la seva explicació afirmant que la veu del poble sahrauí no podia ni havia de ser substituïda per la d'Algèria, però que donada la situació del conflicte li semblava evident que Algèria sí que n'és part interessada.

Si la base de la resolució del conflicte és l'aplicació del dret a l'autodeterminació, Algèria no hi té res a dir, perquè qui s'autodetermina és el poble sahrauí. De totes maneres, aquest punt de partida no ha donat resultat en els últims anys. Si, en canvi, en un intent de desencallar la situació, s'utilitzessin noves vies basant-se en el reconeixement mutu, Algèria sí que hi tindria un paper a jugar. El suport d'Algèria a la causa sahrauí pot derivar de la solidaritat de pobles colonitzats contra el colonitzador (recordem que Algèria va tenir una guerra cruenta amb França per la seva descolonització), però també pot ser derivat de l'interès a frenar el Marroc en el seu ànim expansionista (el gran Marroc), per validar les fronteres heretades de l'època colonial i per intentar mantenir un equilibri geoestratègic a la zona. I el poble sahrauí, agradi o no, depèn de la solidaritat d'Algèria, de la seva postura i suport diplomàtic. Però que el poble sahrauí depengui de la solidaritat d'Algèria no resta ni un gram de legitimitat a les seves reivindicacions, tal com pretenen els propagandistes del Marroc, que difonen la idea que els sahrauís són els esbirros d'Algèria. Hem de recordar que el sahrauí és un poble petit i necessita establir aliances. En aquest cas, el gran aliat és Algèria. Aliat del qual potser no poden ser tan independents. ►

- La nova proposta de Hugh Roberts, basant-se en el reconeixement mutu el que proposa és que s'imagini el procés de resolució del conflicte com un procés amb diferents parades, amb diferents esgraons. Sempre establint la iniciativa (una iniciativa amb sentit, no buida com fins ara) des de la banda marroquina, la seva proposta imagina una primera fase que compleixi les següents característiques. En relació a Algèria, aconseguir d'alguna manera un equilibri geoestratègic i garantir la inviolabilitat de les fronteres heretades de l'època colonial, però sobretot poder oferir alguna cosa als sahrauís que aquells poguessin acceptar. Donada la supremacia militar a la zona, s'acceptaria que de moment el Sàhara quedés integrat al Marroc, però amb la demarcació territorial que correspongués a l'antic territori espanyol (no amb les actuals províncies del sud). Els refugiats podrien tornar dels campaments, i el Front Polisario podria existir com a entitat política que promogués la independència del Sàhara, però dins del Sàhara, des del seu territori, sempre de manera legal. Aquesta seria una opció que el Marroc no podria refusar i es veuria obligat a reconèixer la legitimitat de la causa sahrauí i a donar-li cabuda dins l'espectre d'opcions polítiques nacionals.

Costa acceptar aquesta proposta, ja que implica renunciar al principi fonamental del Front Polisario, la lluita per la independència. A la vegada significa acceptar com a punt de partida la política de fets consumats del Marroc, que mitjançant l'annexió i ocupació del territori l'ha passat a integrar dins del seu regne. Es va dir que no hi havia cap diferència entre la seva proposta i les opinions expressades per Van Walsun... però és especialment rellevant escoltar les contrarespostes de Hugh Roberts en aquest sentit. No parla del fet que el Polisario deixi de banda la seva lluita per la independència. El que assenyala és que aquesta lluita, tal com s'està fent actualment, no porta enlloc. No ha portat enlloc en molt de temps. Les postures estan massa distanciades. I el que es pretén des

del Front Polisario es aconseguir la independència d'una sola tirada. Això és un error estratègic perquè de moment no hi ha cap mecanisme que pugui garantir una pressió tal al Marroc que implementi una cosa que no vol. Per aquest motiu el Front Polisario es troba amb una falta de versatilitat política que no els permet tenir estratègies alternatives; es tornen extremadament dependents de la posició diplomàtica d'Algèria i de l'opinió internacional... i potser s'hauria d'intentar ser imaginatius, canviar els paràmetres per intentar sortir d'una situació que no condueix enlloc i imaginar el procés cap a la independència de la seva terra com un procés amb fases, amb esgraons, que s'ha d'anar superant.

En aquest sentit, hi ha diferents aspectes a comentar. Si el Front Polisario acceptés una cosa així, possiblement la població sahrauí no ho acceptaria. I en qualsevol cas, si tota la població que viu als camps de refugiats tornés al Sàhara, ara sota control del Marroc, hi hauria tanta resistència que seria un factor molt alt d'inestabilitat. Un factor d'inestabilitat en un Marroc que pot desestabilitzar-se per molts altres motius, com és la manca d'oportunitat que té la gent, la vulneració dels drets humans... De fet, la tornada de tots els refugiats dels camps a les zones ocupades va ser apuntada com una estratègia, una possible línia d'acció per caminar cap a la independència. Des dels camps de refugiats les reivindicacions sahrauís tenen menys força; en canvi, si tots els sahrauís es trobessin a les zones ocupades, reivindicant el seu dret a la terra i a l'autodeterminació, seria més complicat silenciar-los. Representarien una resistència que seria molt complicada de frenar i de silenciar, tot i que seria molt arriscat, ja que el Marroc no és un estat democràtic.

I en aquest sentit, també sorgeix la improbabilitat que el Marroc, que no és ni de bon tros una democràcia, d'un dia per a l'altre passés de reprimir i criminalitzar la causa sahrauí

Sahrauís coent menjar en un forn fet a terra.

a acceptar-la (en el cas que s'apliqués una proposta com la dissenyada pel Roberts). És més, com s'acceptaria un moviment que propugnés la independència d'un territori, quan actualment al Marroc la integritat territorial és de les qüestions més sagrades?

Una qüestió molt rellevant assenyalada és que, en el cas que es donés una solució d'aquest tipus, el conflicte del Sàhara Occidental passaria a ser un afer de dret internacional a un afer intern. I un cop es tracta d'un afer intern, és ben complicat exigir o controlar des de l'exterior l'evolució de la situació. Mentre es tracti d'un conflicte internacional hi ha més garanties, o com a mínim correspon a la comunitat internacional opinar-ne, mentre que si es converteix en un conflicte intern es perd des de fora tota capacitat d'acció o pressió. Aquesta opció també va ser criticada pel fet de considerar que la situació del poble sahrauí era utilitzada com a moneda de canvi per normalitzar les relacions entre el Marroc i Algèria, per així possibilitar la construcció regional del Magreb àrab. És a dir, s'incidia en el fet que el conflicte és entre el poble sahrauí i el Marroc, i que opcions que pactin qualsevol cosa a tres bandes converteix al Front Polisario en moneda de canvi.

Roberts planteja contínuament la necessitat de pensar la negociació com un procés de diferents etapes per poder avançar en alguna direcció. Per això al Front Polisario li interessa especialment la permanència del conflicte a les Nacions Unides, ja que en aquest marc és o no és. És el dret a l'autodeterminació, que ja està reconegut, només cal aplicar-lo. Però ja s'ha assenyalat la contradicció fonamental amb la qual ens trobem amb les Nacions Unides en la mediació d'aquest conflicte. I veient el pas dels anys i la situació, potser cal acceptar el fet que de moment, l'estratègia present no ha funcionat. La independència d'un sol cop no ha estat possible. Al terreny, i un cop construïts els murs, amb la inevitable inferioritat militar, el Front Polisario s'ha quedat en l'estratègia de la bona

fe de les potències occidentals. I s'ha de tenir en compte que la legalitat internacional al final el que vol dir és el que vulguin les potències occidentals. Si tots els sahrauís dels camps tornessin a la zona i estigués assegurat que el Front Polisario hi pogués actuar legalment i representar els interessos dels sahrauís, seria una gran millora. Potser seria el primer pas cap a la independència.

No oblidem la possibilitat que l'Estat espanyol exercís de motor per avançar en la resolució d'aquest conflicte. La situació a l'Estat espanyol és de molta solidaritat amb la causa, però sense èxit a l'hora de traduir-se en una pressió efectiva a les polítiques del govern. Per a Espanya és molt rellevant la bona relació amb el Marroc, i supedita la qüestió del Sàhara a aquests interessos (econòmics, de control d'immigració...). També queda pendent la controvèrsia de Ceuta i Melilla, reclamats pel Marroc i motiu d'enfrontament diplomàtic, especialment quan s'ha esmentat "massa" la qüestió del Sàhara.

Finalment es parla també sobre quin és i quin hauria de ser el paper de les associacions de solidaritat amb el Sàhara. Es fa referència al fet que poden generar i introduir eixos de reflexió en el discurs, que poden ser difusores d'idees, introduir-les en el debat. Però en aquest sentit estan sobrevalorades. Fins a quin punt les organitzacions de solidaritat amb el poble sahrauí podent tenir influència política? També és possible que les diferents associacions s'identifiquin massa rígida-ment amb la postura del Front Polisario i consegüentment es trobin també en un *statu quo* on només es pot continuar amb una línia d'acció que s'ha demostrat, de moment, poc exitosa. Això les ubica clarament en una postura i els resta marge d'acció. Potser unes associacions més versàtils podrien acabar adquirint rellevància i així aconseguir influència política. ■

Glossari

Acord Tripartit

Acord firmat a Madrid el 12 de novembre de 1975 entre Espanya, el Marroc i Mauritània segons el qual Espanya cedeix l'administració del territori del Sàhara Occidental a aquests dos països. El context espanyol és molt delicat, ja que el dictador està agonitzant, i el Marroc aprofita aquesta situació per fer pressió organitzant la Marxa Verda.

Camps de Tindouf, camps de la dignitat

Són els camps de refugiats situats a Tindouf, al desert algerià, on viuen des de fa més de 33 anys els sahrauís que van fugir del Sàhara Occidental davant la Marxa Verda i els atacs de l'exèrcit marroquí. Les condicions de vida són molt dures, les condicions climatològiques són extremes. No tenen infraestructures i depenen de l'ajuda humanitària internacional.

Tindouf és el nom de la ciutat algeriana on s'ubiquen aquests campaments; "camps de la dignitat" és el nom amb què s'hi refereixen els sahrauís per tal d'estimular el seus valors.

CORCAS

Consell Consultiu Reial pels Assumptes del Sàhara. És una instància de caràcter polític que va constituir el govern del Marroc al Sàhara Occidental a les zones ocupades. Designada des de la monarquia alauita, pretén representar els interessos dels sahrauís. Respon a l'estratègia del Marroc de vendre la idea que el conflicte del Sàhara Occidental és un conflicte entre sahrauís i no entre el Marroc i el poble sahrauí.

Enviats especials

L'enviat especial de les Nacions Unides al Sàhara Occidental és aquella persona designada pel secretari general de les Nacions Unides per treballar en aquest assumpte i intentar arribar a un desbloqueig de la situació. L'actual enviat especial al Sàhara Occidental és Christopher Ross.

Front Polisario

El Front Polisario és l'acrònim de Front Popular per l'Alliberament de Saguia el-Hamra i Río de Oro. És l'organització política que va néixer amb l'objectiu d'aglutinar la població sahrauí per reclamar la seva independència del Marroc. El Front Polisario és reconegut per l'Organització de les Nacions Unides com a legítim representant del poble sahrauí, i és el moviment que ocupa els llocs de poder de la RASD.

Marxa Verda

Porta aquest nom la marxa organitzada per Hassan II el 1975, amb el suport secret dels Estats Units, amb la qual 300.000 colons i 25.000 soldats marroquins van baixar cap al Sàhara Occidental amb la intenció d'annexionar-se el Sàhara Occidental, que consideraven que formava part del Marroc.

Aquesta marxa va restar alguns dies aturada a la zona fronterera, ja que l'exèrcit espanyol havia minat el terreny i s'havia retirat. Així romangueren fins que es va signar a Madrid l'Acord Tripartit, a través dels quals Espanya cedia l'administració del territori al Regne del Marroc i a Mauritània.

SAHARA LIBRE

MINURSO

Missió de les Nacions Unides per al referèndum del Sàhara Occidental. Va ser creada el 1991 amb l'objectiu de garantir l'alto al foc entre les parts i l'organització d'un referèndum acordat en els acords de pau. Actualment continua a la zona i les seves funcions són intentar facilitar els contactes entre les famílies dividides pel conflicte i, en la mesura del possible, desenvolupar mesures de confiança entre el Front Polisario i el Marroc.

Murs

El territori del Sàhara Occidental es troba dividit per un conjunt de vuit murs defensius, construïts pel Marroc, que parteixen el territori en dues parts desiguals (la part que es troba sota el control marroquí és el 80% del territori). Aquest conjunt de murs va començar a ser construït pel Marroc l'any 1980 i té 2.720 kilòmetres de longitud. La finalització de la construcció d'aquests murs va suposar l'avantatge militar del Marroc; va sentenciar el conflicte obert.

Pla de pau

Entra en vigor el 1991 acompanyat per les Nacions Unides. Va suposar l'alto al foc entre les parts i preveia la realització d'un referèndum el 1992, que no va ser possible a causa del desacord de les parts en la qüestió del cens.

RASD

República Àrab Sahrauí Democràtica. Fundada el 28 de febrer de 1976, és la representació del govern a l'exili del poble sahrauí, i s'ubica als camps de refugiats de Tindouf. Ha estat reconeguda per diferents països, cap d'aquests, però, de la zona "occidental". L'entrada a l'OUA (Organització per la Unió Africana) de la RASD, el seu reconeixement en el si de la organització va provocar la sortida del Marroc de dita organització.

Zones alliberades (Tifariti)

Les zones alliberades són aquelles zones que es troben a l'est del mur, sota control del Front Polisario, i representen el 20% del territori del Sàhara Occidental. Tifariti és un nucli urbà que es troba al nord dels territoris alliberats i és un símbol de la resistència enfront de l'ocupació marroquina.

APÀTR

EMPRES

SÀ

S